

*Гурдуз А. І.,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української мови і літератури
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

*Олійник О. І.,
студентка
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського*

МЕТАГЕРОЙ РОМАНІВ ЛЮКО ДАШВАР

Анотація. У статті вперше зроблено спробу проаналізувати художню природу образу метагероя в ключових творах Люко Дашвар. Визначено базові риси основних образів-складників постаті метагероя в романах письменниці та стадії його еволюції. Наголошено, що системний розгляд прози Люко Дашвар з аналізом постаті її метагероя дає змогу виявити особливу, метатекстуальну динаміку розвитку умовно схематичних персонажів авторки.

Ключові слова: метагерой, жіноча проза, інтертекстуальність, еволюція, традиція, новаторство, типологія.

Постановка проблеми. Системний підхід суттєво збільшує продуктивність літературознавчих досліджень, сприяючи широкій панорамності результатів розвідок та їх належній верифікації. Аналіз метаструктур репрезентує такий спосіб досліджень у національному форматі, і, зокрема в сучасному українському літературознавстві є пріоритетним. Ключовим і певно організуючим у зазначеному проблемному полі можна вважати студіювання образу метагероя письменника, що одночасно забезпечує осягнення динаміки ідіостилію митця, його новаторства і зв'язку з (національною) традицією. В українській науці вивчення актуальної проблеми метагероя розпочалося не так давно й аспектно реалізоване в одиничних, тематично автономних працях. Якщо питання метапрози в теоретичному плані порушено М. Моклицею, окреслено О. Бровко і зразки його практичного розроблення належать насамперед Г. Сиваченко і С. Хоробу, то власне образ метагероя досліджують С. Хороб (на матеріалі новел В. Стефаніка), А. Гурдуз (у романах Кнута Гамсуна [1], Дари Корній [2]) і О. Гольник (у романах В. Єшкілева [3, с. 43]). Розвиваючись під впливом канонів масової культури, сучасна українська література має сприятливі передумови для культивування метапробових структур і демонструє різні вектори їх продукування. Підвищеної уваги тут заслуговує жіноча проза як один із рушіїв вітчизняного літературно-мистецького процесу, в якій найбільш послідовно (загалом чи в межах доробку певної авторки) формується тип метагероя (метагероїні) [4, с. 62–63; 2]. Системні ознаки образу метагероя спостерігаємо в романістиці однієї з найпопулярніших українських мисткинь межі ХХ – ХХІ ст., «Золото письменника України» (2012 р.) [5, с. 141], Люко Дашвар (Ірини Чернової), яка відбиває «жіночу ауру України» [6, с. 59]. Заявлена проблема в творчості Люко Дашвар не висвітлювалась, хоча аспектно порушена (Н. Головченко [6, с. 60]) і частково артикульована самою письменницею [7]; її розроблення на тлі інтенсивного вивчення прози авторки (у психоаналі-

тичному ракурсі – О. Романенко, Л. Кулакевич, Т. Белімової, Ю. Погасій, О. Кобелецької, інтертекстуальному – Н. Головченко, Л. Кулакевич, герменевтичному – О. Свириденко, компаративному – І. Гетьман, спектрі лінгвістичних студій – А. Воробйової, А. Кайдаш, А. Прокової, Ю. Пірської, Ю. Боднарук, О. Дуденко, Ю. Вороніної й ін.) стане, безумовно, продуктивним для розуміння еволюції ідіостилію Люко Дашвар і ролі її прози в сучасній літературі України.

Мета статті – вперше проаналізувати провідні характеристики образу метагероя в ключових творах Люко Дашвар. Принциповим при цьому бачиться: а) визначити базові риси основних образів-складників постаті метагероя в романах Люко Дашвар і б) виявити ключові стадії його еволюції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прозу Люко Дашвар відрізняють актуальність звучання і неординарність художнього вирішення порушуваних проблем. Для виявлення в її прозі конститутивних рис образу метагероя, етапів його становлення закономірно обираємо ключові романи в кар'єрі письменниці: якщо дебютний твір «Село не люди» є лауреатом премії Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова – 2007», то другий – «Молоко з кров'ю» – дипломант «Коронації слова – 2008» і переможець конкурсу «Книга року Бі-Бі-Сі – 2008». Не менш важливі у світлі заявленої мети «Мати все» (2010 р.) і «Покров» (2015 р.), виявляючи різнорівневий генетичний зв'язок із попередніми текстами письменниці. Творам Люко Дашвар узагалі притаманна посиленна інтертекстуальність [зокрема, див.: 8] і автотекстуальність; скажімо, образ Катерини з роману «Село не люди» виведений як постать шанівської дівчини у «Покрові»; Макар, Гоцик і Макс із трилогії «Биті Є» також фігурують у «Покрові». Попри пріоритетність у романістиці Люко Дашвар жіночої постаті, системний аналіз текстів свідчить про наскрізність у неї образу метагероя, який, «переходячи» з одного твору в інший, зберігає певний набір якостей і має визначене художнє надзавдання.

Героям-чоловікам у творах Люко Дашвар властиві широта осягнення життєвого і психологічного досвіду, в розкритті їх характерів підкреслено глибокий зв'язок з історією й культурою народу, і щоразу герой побуває у власному світі з притаманною йому географією, міфологією й історією [5, с. 143]. Сприяє формуванню постаті метагероя в прозі авторки й зосередженість її на психології персонажів, на мотиваційному ґрунті їхніх учинків. І хоча герої роману Люко Дашвар через певні фактори можуть здаватися «застиглими масками» [9, с. 243], особливу, метатекстуальну їх динаміку виявляє системний розгляд із аналізом

постаті метагероя. Стартовим у процесі становлення наскрізного героя Люко Дашвар є суперечливий образ Романа в дебютному «Село не люди». Живучи сьогоднішнім днем і важко заробляючи кошти для виживання родини, приземлений і неосвічений, цей типовий селянин розгублений платонічним почуттям до тринадцятирічної Катрусі. Роман, на відміну від інших персонажів твору, чесний з собою й іншими, не здатен скривдити дівчину («Мала ти ще. Гріх. Я чекати буду... Та я втерплю! <...> Я тебе за дружину хочу. Тільки підрости ще трохи» [10, с. 20]) і завдяки їй розкривається з позитивного боку, часом викликаючи співчуття. Пізніше герой сходить зі сцени, завдяки чому своє художнє надзавдання може виконати Катруся.

З образом Степана в «Молоці з кров'ю» метагерой письменниці входить у другу стадію розвитку. В межах твору еволюція чоловічого образу простежена послідовно шляхом фіксації становлення особистості з дитинства до зрілого віку. Чужий серед своїх у рідному селі через свою винятковість, мудрий і внутрішньо цілісний, Степан виконує в романі своє надзавдання – сповідує власний кодекс любові. Здатний на самопожертву заради кохання («Аби серце вільно дихало» [11, с. 242]), герой виявляється духовно багатшим за дружину, хоча також духовно слабший за жінку й через нерішучість не може побудувати міцну родину, слідуючи примхам коханої. Визначення ж їхньої історії – ключ до розуміння назви роману: «Нащо ж любов по ночах ховати? Любов – то ж краса. Для людей, Стьопо, краса – то кров з молоком. А ми з тобою – молоко з кров'ю» [11, с. 63]. Водночас герой виявляє стійкість, беручи на себе відповідальність за новонароджених доньок – плід невірності дружини, яких та хотіла віддати до дитбудинку, і так рятує шлюб: «Яка не яка, а все ж мати дітям. Я без матери виріс... Знаю, як воно» [11, с. 179].

Відмінними рисами – соціального статусу, зовнішнього вигляду – наділений герой роману «Мати все» Станіслав із промовистим прізвиськом Скакун: «...в ньому вже тепер не розпізнати традиційно осміяного «хлопця з Троєщини»... Індивідуальність. Бути поміченим у натовпі» [12, с. 15]. Хоча протягом розповідання він розкривається в негативній площині, меркантильний й «ображений» через фінансову залежність від дружини й тещі [12, с. 71], з часом герой осягає свої помилки і позбавляється матеріальної залежності [12, с. 254]. Саме здатність до такої переоцінки цінностей вивіщує Станіслава порівняно з попередніми героями Люко Дашвар (певну подібність до цього образу вбачаємо в постаті Гоцика з ранішого роману «Біті є. Гоцик. Книга 3» 2012 р.). Майже лейтмотивна щодо попередньо згаданого роману ситуація в «Мати все», коли чоловік береться виховувати дитину Платона й Раї, без допомоги егоїстичної дружини [12, с. 342]. У цьому разі вчинок жінки також провокує розкриття прихованих якостей негативного, на перший погляд, героя і підносить його в еволюції образу як на рівні роману, так і у вимірі прози письменниці.

Нарешті, найвищим етапом еволюції метагероя Люко Дашвар можна вважати постать Ярка в романі «Покров» [13, с. 108]. Студент із вираженою життєвою й громадянською позицією, він суттєво відрізняється від попередників, утілюючи комплекс позитивних якостей чоловіка: шанує інститут сім'ї, основою якого є вірність перед Богом [13, с. 117], держави, відстоює власну гідність («...кожен має право займатися вільною творчістю, а перевага людини в її гідності, і тільки в тому...» [13, с. 134]), є вірним чоловіком і зразковим сином. При цьому Ярکو овіяний ореолом романтичної таємничості: логіка його

вчинків часом загадкова («Я знав, що зустріну тебе сьогодні» [13, с. 110], «А Ярکو... Він – дивний! Сказав: Мар'яна – моя жінка. Хоч убийте» [13, с. 318]), він прагне бути з товариством, та залишається одинаком («Самотність – то японське сонце. Гаряча душа в безмежному байдужому білому просторі» [13, с. 126]), на відміну від Станіслава з роману «Мати все», байдужий до грошей і понад усе цінує духовність [13, с. 350]. Порівняно з чоловічими посталями попередніх романів Люко Дашвар Ярکو протягом розповідання зберігає художню стабільність, має визначений комплекс якостей, розкривається залежно від обставин у різних іпостасях.

Прикметно при цьому, що природа образу метагероя романів Люко Дашвар, певно, типологічно подібна до структури постаті метагероїні Дари Корній [2], про що опосередковано свідчать розробки О. Романенко [див.: 9, с. 222].

Висновки. Системний розгляд романістики Люко Дашвар, як видно, виявляє логіку еволюції метагероя її прози, у процесі чого очевидні як новаторство авторки у піднесенні тих чи інших питань життя національного суспільства, так і зв'язок з українською класичною літературою. Попри важливість у ключових романах авторки жіночих постатей, функція основного рушія сюжету належить чоловічому образу, який, проходячи декілька стадій розвитку і, відповідно, вдосконалюючись, певним чином поєднує романи мисткині в динамічний метатекст, де, на відміну від творів багатьох представниць української жіночої прози ХХІ ст. (Людмили Баграт, Дари Корній, Вікторії Гранецької й ін.), статус чоловіка не зазнає певної негатиції статусу стосовно традиційних культурних настанов (прикметно, що сама Люко Дашвар «насторожено» сприймає «лави жінок-письменниць сучукрліту» і поняття «жіноча проза» загалом [14]). Запропонована нами тріада основних стадій еволюції метагероя романів Люко Дашвар з огляду на продуктивний творчий процес письменниці може бути уточнена і доповнена (зокрема, в площині компаративної міфопоетики), покладена в основу масштабних досліджень тенденцій розвитку української прози в ХХІ ст., а також застосована для прогностичних студій національного культурного процесу.

Література:

1. Гурдуз А.І. Метагерой романів Кнута Гамсуна: динаміка пантеїстичного світосприймання: (Образи Нагеля («Містерії», 1892), Глана («Пан», 1894) та Ісака («Соки землі», 1917). Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. Київ, 2004. № 2. С. 54–56.
2. Гурдуз А.І. Метагероїня романів Дари Корній. Науковий вісник Николаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Філологічні науки: (літературознавство): зб. наук. пр. / за ред. О.С. Філатової. Николаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2015. Жовтень. Вип. 2 (16). С. 61–67.
3. Гольник О.О. Езотеричний дискурс прози Володимира Єшкілева. Науковий вісник Николаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Філологічні науки: (літературознавство): зб. наук. пр. / за ред. О.С. Філатової. Николаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2015. Жовтень. Вип. 2 (16). С. 39–44.
4. Гурдуз А.І. Міфопоетика «жіночого» містичного любовного роману першого десятиліття ХХІ століття в Україні. Науковий вісник Николаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: зб. наук. пр. Сер.: Філологічні науки (літературознавство) / гол. ред. В.Д. Будак, гол. ред. сер. О.С. Філатова. Николаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2014. Вип. 4.13 (104). С. 61–68.
5. Сторова Ю.М., Пінігіна Ю.Г. Позиція Люко Дашвар в фокусі літературознавчих інтерпретацій. Мова. Свідомість. Концепт: зб.

наук. ст. / відп. ред. О.І. Хомчак. Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2016. Вип. 6. С. 141–144.

6. Головченко Н. Роман Люко Дашвар «Біті Є» (2012) як український варіант масової літератури. Українська література в загальноосвітній школі. 2013. №7–8. С. 56–60.
7. Дашвар Л. Для успіху потрібні ідея й характер: інтерв'ю, вела В. Радзівська. Gazeta.ua. 14 липня 2011. URL: https://gazeta.ua/articles/people-and-things-journal/_dlya-uspihu-potribni-ideya-j-harakter-lyuko-dashvar-pro-prototipiv-geroyiv-svoyih-romaniv/390484
8. Кулакевич Л.М. Фрейм авантюризму в романі Люко Дашвар «Біті є. Гоцик. Книга 3». Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер.: Філологічні науки. Бердянськ, 2016. Вип. XI. С. 221–230.
9. Романенко О. Семіосфера української масової літератури: Текст. Читач. Епоха. Київ. Приватний вид. Якубець А. В., 2014. 364 с.
10. Дашвар Л. Село не люди. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2007. 252 с.
11. Дашвар Л. Молоко з кров'ю. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. 272 с.
12. Дашвар Л. Мати все: роман / передм. О. Герасим'юк; 4-те вид. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 336 с.: іл.
13. Дашвар Л. Покров; 2-ге вид. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. 384 с.
14. Дашвар Л. «Я боялася поповнити лави жінок-письменниць, бо маю до них дуже насторожене ставлення»: інтерв'ю, вела І. Татаренко. Друг читача. 22.02.2009. URL: <https://vsiknygy.net.ua/interview/822/>

Гурдуз А. И., Олейник О. И. Метагерой романов Люко Дашвар

Аннотация. В статье впервые предпринята попытка проанализировать художественную природу метагероя в ключевых произведениях Люко Дашвар. Определены базовые черты основных образов-составляющих структуры метагероя в романах писательницы и стадии его эволюции. Подчеркнуто, что системное рассмотрение прозы Люко Дашвар с анализом образа её метагероя позволяет выявить особую, метатекстуальную динамику развития условно схематических персонажей автора.

Ключевые слова: метагерой, женская проза, интертекстуальность, эволюция, традиция, новаторство, типология.

Gurduz A., Oliynyk O. Metahero of the novels by Lyuko Dashvar

Summary. In this article an attempt to analyse the artistic nature of a metahero in the key works by Lyuko Dashvar is undertaken for the first time. The base lines of basic images-constituents of a structure of metahero in the authoress' novels and the stages of his evolution are certain. It is underlined, that the system consideration of prose by Lyuko Dashvar with the analysis of image of its metahero allows to expose the special, metatextual dynamics of a development of schematic characters of the author.

Key words: metahero, womanish prose, intertextuality, evolution, tradition, innovation, typology.